

 www.nature.cz

Záchranné programy a programy péče v ČR

Jana Zmeškalová
Oddělení druhové ochrany, SOPK, AOPK ČR Praha
Praha 11. 10. 2012, Brno 18.10.2012

ZP a PP

- **záchranný program** je schválen pro 9 druhů

projekt z koordinovaných a vědecky podložených opatření, jehož cílem je **obnovit a dlouhodobě stabilizovat populace** neohroženějších druhů rostlin a živočichů pomocí speciálních opatření (management lokalit, **kultivace**, **repatriace**, monitoring druhu).

- **program péče** je schválen pro 1 druh

managementový plán, který zaručí komplexnost řešení ochrany druhu, který způsobuje **ekonomicky významnou hospodářskou újmu** (vydra, bobr, rys, medvěd, vlk) pomocí opatření metodického, legislativního a administrativního rázu (např. zonace území, veřejné osvětové kampaně, metodická podpora OOP) a kvalitního monitoringu druhu

- **realizovaná opatření**: péče o biotop, péče o druh, monitoring, výzkum, výchova a osvěta, ostatní opatření

Koordinace ZP a PP

- **zakotveny v zák. ZOPK 114/1992 Sb, ZP §52, PP §79**
- MŽP pověřilo AOPK ČR přípravou, koordinací a realizací ZP
- zpracování ZP odborníky ve spolupráci s ODO AOPK ČR
- oponentura a schválení MŽP
- role koordinátora
- každoroční příprava a vyhodnocení realizačních projektů
- financování ZP – příprava rozpočtu
- **významný nástroj pro prezentaci ochrany přírody široké veřejnosti**
- mezinárodní spolupráce na ochraně druhu
- po 5-10 letech vyhodnocení efektivity ZP
- ukončení ZP – 2 důvody, aktualizace ZP

Spolupráce s KÚ a ORP

- Zajišťování ZP §52 odst.1 ZOPK - **všechny OOP se podílejí na realizaci záchranných programů**
- výkon státní správy
- odborná podpora (plány péče, SDO)
- podíl na plánování a realizaci opatření
- zajišťování managementu
- jednání s vlastníky a veřejností
- finanční zajištění

Strategické dokumenty

- mezinárodní úroveň - doporučení IUCN, Bernské úmluvy
- **Závazná osnova ZP** (AOPK ČR, 2008) - povinnost formulování konkrétních (biologických) cílů
- Metodika ZP (AOPK ČR, 2002) - seznam kandidátů (cévnaté rostliny); Koncepce ZP (AOPK ČR, 2005) - národní koncepce, kritéria výběru druhů, seznam kandidátů (bezobratlí, obratlovci)
- **Koncepce záchranných programů a programů péče zvláště chráněných živočichů a rostlin v ČR** (v přípravě, 2012) – platnost pro všechny OOP včetně kompetencí, aktualizované seznamy kandidátů
- plánovaný **rozvoj aktivní ochrany přírody** se zaměřením na nástroj ZP a PP (větší počet ZP a PP, finanční možnosti)

Financování ZP a PP

- **Program obnovy přirozených funkcí krajiny** – podprogram Realizace a příprava záchranných programů a programů péče o zvláště chráněné druhy rostlin a živočichů (115 163)
- **Finanční mechanismy Evropského hospodářského prostoru a Norska** (2009-2011, 2012?-2016) „Norské fondy“
- PPK
- LIFE+
- MaS
- Rozpočty Krajů
- Agroenvi
- OPŽP

Rozpočet hořeček 2010

Podpora	Podíl (%)
PPK A chráněná úz.	18%
PPK B volná kr.	19%
PPK NP	5%
Krajské rozpočty	56%
Ministerstvo zemědělství	3%
MaS	2%

POPFK 2011 – ZP komplet

Podpora	Podíl (%)
péče o biotop	55%
monitoring	30%
péče o druh	10%
výchova a osvěta	4%
výzkum	1%

Výběr druhů pro ZP

- výrazný úbytek přímo ohrožující přežití druhu v ČR
- mezinárodní odpovědnost** za přežití druhu (druhy celoevropsky ohrožené, ČR představuje centrum areálu rozšíření)
- druh vyžaduje **aktivní management** a ZP mu přináší **přidanou hodnotu** (výzkum, PR, atd.)
- jsou dostatečně známy příčiny ohrožení a možnosti řešení, **existuje odborné zázemí**
- deštníkový druh pro významný či ohrožený biotop, evropsky významný druh, ...

Schválené ZP a PP

	perlorodka říční <i>Margaritifera margaritifera</i> ZP od 2000, nyní aktualizace ZP Alena Peltanová		matizna bahenní <i>Angelica palustris</i> ZP od 2000, vyhodnocení 2012 Jana Zmeškalová
	sysel obecný <i>Spermophilus citellus</i> ZP od 2008 Jitka Větrovcová		rdest dlouholistý <i>Potamogeton praelongus</i> ZP od 2003 Jana Zmeškalová
	užovka stromová <i>Zamenis longissimus</i> ZP od 2008 Antonín Krása		hořec jarní <i>Gentiana verna</i> ssp. <i>verna</i> ZP od 2008, vyhodnocení 2012 Anna Šlechtová
	vydra říční <i>Lutra lutra</i> PP od 2009 Jitka Větrovcová		hvozdík písečný český <i>Dianthus arenarius</i> ssp. <i>bohemicus</i> ZP od 2008 Anna Šlechtová
	hnědásek osikový <i>Euphydryas maturna</i> ZP od 2011 Antonín Krása		hořec mnohotvář český <i>Gentianella praecox</i> ssp. <i>bohemica</i> ZP od 2011 Jana Zmeškalová

www.zachranneprogramy.cz

Péče o biotop

- zlepšení stavu a obnova biotopů**, zejména hydrologického režimu, koridorů
- pravidelná péče** – seč, odstraňování dřevin, pastva, kompostování, obnova středního lesa, odstraňování invazních druhů, atd.
- management speciálních stanovišť** (líhniště, potravní stružky, výsadby jasanů, strhávání dřvu, disturbance půdního povrchu)
- identifikace kritických migračních míst a bariér**
- stavba/úpravy podchodů pro migraci, zatravněvací pásy pro **spojení izolovaných lokalit**

Příklad perlorodka

Plánování a prioritizace opatření pro revitalizaci povodí Mašle ve prospěch druhu perlorodka říční

KÚ Jihočeského kraje

→ plán konkrétních kroků včetně definování rolí a zodpovědnosti jednotlivých organizací v procesu, diskuse o financování

Příklad matizna

Vlastnictví pozemků a zajištění managementu sečí

Obec Hrdibořice

→ každoroční zajištění kvalitního a vhodně načasovaného managementu sečí a úspěšná repatriace

Matizna bahenní v NPP Hrdibořické rybníky v roce 2011

Péče o druh

- chov a kultivace** vč. tkáňových kultur a semenné banky
- péče o zraněné jedince
- repatriace** – juvenilové, semena, rostliny
- katalogy současného a historického rozšíření druhů, **vytipování potenciálních lokalit** pro repatriace
- transfery** např. sečení příkopů
- řešení problematiky škod** způsobených druhy (PP) např. metodické postupy – snížení škody, výpočet její výše

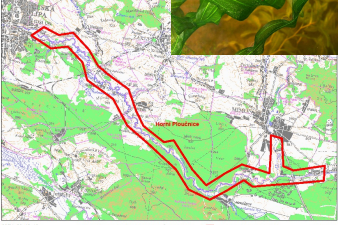

Příklad rdest

Repatriace rdestu dlouholistého v povodí Ploučnice
KÚ Libereckého kraje

→ Udělení výjimky dle § 56 a souhlasu dle § 54 pro repatriace na historické lokality druhu

Příklad sysel

Polopřirozený odchov sysla obecného pro posilování a repatriace a znovuobnovení fungování metapopulaci
Zoologická zahrada hl. města Prahy

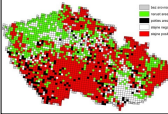
→ Zajištění fungování voliéry na historické lokalitě výskytu druhu s cca 50 jedinci, monitoring chování, do budoucna množení druhu

Monitoring

- **monitoring populací** – různá stadia (vyjíčka, larvy, kvetoucí rostliny atd.)
- **národní mapování**
- **monitoring speciálních habitatů** (např. líníšť)
- **sběr kadáverů**
- **monitoring prostředí** : kvality vody (bioindikace, chemické a fyzikální parametry), monitoring hladiny podzemní vody , monitoring půdních charakteristik, monitoring mikroklimatu
- **monitoring kvality a efektivity realizace opatření** : změny vegetačního složení, kvalita managementu, úspěšnost repatričních opatření

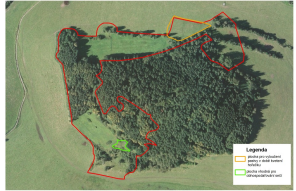

Příklad hořeček

Terénní jednání k úpravám managementu vyplývajícím z monitoringu efektivity managementových opatření
KÚ Jihočeského kraje

→ Úprava nastavení konkrétních managementů na 4 lokalitách druhu ve správě JČK (asanace, vyhrazení ploch, atd.)

Příklad vydra

Sběr kadáverů pro analýzy příčiny smrti a vytipování kritických migračních míst

Výzva všem o spolupráci – formulář a kontakty na www.zachranneprogramy.cz

→ sběr cca 40 ks vyder v roce 2012, článek v Ochráně přírody 4/2011, mapa kritických migračních míst → praktická preventivní opatření

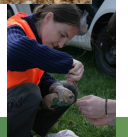

Applikovaný výzkum

- **Cílem výzkumu je zodpovězení konkrétních otázek a využití výsledků v praxi**
- **genetika**
- **populační biologie** a demografie, modelování
- **reprodukce**
- **metody chovu a kultivace**
- **teritoria a migrace**
- **potravní nároky**
- **paraziti a predátoři**
- **interakce s dalšími organismy**
- **efektivita prováděných managementových opatření** (modelování)

Výchova a osvěta

- vzdělávání laické i odborné veřejnosti o konkrétních druzích i obecných principech ochrany přírody
- osvěta místních komunit
- práce s různými cílovými skupinami – rybáři, myslivci, lesníci, správci toků a silniční sítě
- prezentace v botanických zahradách, zoologických zahradách, muzeích
- různorodé formy PR – workshopy, publikace, webové stránky, FCB, výstavy, prezentace, odborné exkurze, letáky, infotabule, geocaching

Příklad hvozdík

Propagace a osvěta hvozdíku písečného českého na lokální úrovni
Obec Kleneč

→ osvěta u místních obyvatel se zaměřením na různé věkové kategorie (výtvarná dílna pro místní děti, spolupráce se školou – badatelské týmy, vznik infopanelu a jeho slavnostní odhalení s účastí lokálního tisku), podpora vědomí unikátnosti lokality a druhu v jejích obci

Příklad hořeček

Workshop o pravidlech péče o lokality hořečku mnohotvarého českého pro zadavatele managementu v celé ČR
AOPK ČR, Správy NP, Krajské úřady

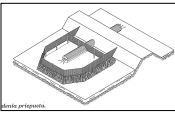
→ proškolení cca 50 pracovníků OOP odborníky na druh a praktická ukázka kvalitního managementu a způsobů jeho hodnocení, shrnující publikace

Ostatní (administrativní) opatření

- územní ochrana – EVL, vyhlášení MZCHÚ
- spolupráce s vlastníky, hospodařícími subjekty a NNO – podpora plánování kvalitního hospodaření, financování a administrativní podpora
- zlepšení systému plateb za škody vč. vyhodnocení posuzování škod
- aktivity proti ilegálnímu lovu – spolupráce s policií, ČIŽP, atd.

Zdroje informací

- www.zachranneprogramy.cz
obecné informace, kompletní texty ZP a PP, realizační projekty včetně vyhodnocení, osvětové materiály, Norské fondy, aktuality
- www.biomonitoring.cz
ochrana druhu, mapy rozšíření,
- <http://portal.nature.cz/c1/rosliny/>
databáze kriticky ohrožených rostlin dle Červeného seznamu, mapy rozšíření v ČR a Evropě, vlastnosti druhů
- www.natura2000.cz
informace k EVL, PO
- www.nature.cz
veškeré informace o činnosti AOPK ČR
- Facebook Zachranné programy
aktuality a neformální informace o ZP a PP
- email na koordinátora
jmeno.prijmeni@nature.cz

Shrnutí

- důležitá je spolupráce na všech úrovních ochrany přírody a vzájemné sdílení informací
- zajištění pravidelného a kvalitního managementu ve prospěch druhů vč. jeho financování
- informovanost ohledně nároků druhů a péče o ně vč. detailních informací o prováděných repatriačních opatřeních
- sdílení dat z monitoringu a výsledků výzkumu
- realizace osvětových aktivit na celostátní i lokální úrovni

Děkuji za pozornost

AGENTURA OCHRANY
PŘÍRODY A KRAJINY
ČESKÉ REPUBLIKY

www.nature.cz

Jana Zmeškalová

Jana.zmeskalova@nature.cz
www.zachranneprogramy.cz

